

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.4>

УДК 330.3

I. I. Mazur,

д. е. н., професор,

професор кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2441-8001>

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

I. Mazur,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of

Environmental Management and Entrepreneurship

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CORRUPTION AS A THREAT TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

У статті проаналізовано сучасний стан корупції в Україні. Запропоновано включити корупцію як складову, а не причину тіньової економіки. Корупцію віднесено до кримінальної складової тіньової економіки. Сутність корупції розкрито як у широкому розумінні, так і в вузькому розумінні. Виявлено причини та передумови здійснення корупції та особливості її прояву в Україні в умовах цифрової трансформації. Показана

динаміка індексу сприйняття корупції (CPI) в Україні та країнах, що претендують на вступ до Євросоюзу. Здійснено аналіз покращення показників CPI України за останні 10 років, а також виявлено причини зменшення показника у 2024 р. Обґрунтовано вплив цифрової трансформації на корупцію, яка набула характеру внутрішньої економічної небезпеки для України в умовах російсько-української війни. Виокремлено головні чинники, що зумовлюють зростання корупції: невизначеність, хаос, неповнота інформації, нестабільність економічного розвитку, непередбачуваність глобальних процесів, російсько-українська війна тощо. На основі проведеного аналізу впливу цих чинників, розкрито причини загроз економічній безпеці від корупції.

Запропоновано визначення детінізації економіки як створення сприятливих умов для економічної діяльності, а не легалізація раніше вкрадених коштів. Запропоновані напрями та заходи боротьби з корупцією як кримінальної складової тіньової економіки.

The article analyzes the current state of corruption in Ukraine. It is proposed to include corruption as a component, not a cause, of the shadow economy. The content of the shadow economy is proposed - as a complex socio-economic phenomenon, represented by a set of uncontrolled and unregulated, both illegal and legal, but immoral economic relations between economic entities regarding profit generation by concealing income and evading taxes. and its structural components are indicated: informal economy, hidden economy, criminal economy. Corruption is classified as a criminal component of the shadow economy. The essence of corruption is revealed as in a broad sense - it is a complex socio-economic (rather asocial) phenomenon that arises in the process of implementing shadow economic relations between officials and other entities in order to satisfy personal interests through the commercialization of public goods and values. Corruption in the narrow sense is the commercialization of their functional duties by officials.

The causes and prerequisites for corruption and the features of its manifestation in Ukraine in the context of digital transformation are identified. The dynamics of the Corruption Perception Index (CPI) in Ukraine and countries applying for accession to the European Union are shown. An analysis of the improvement of Ukraine's CPI indicators over the past 10 years is carried out. Most of the positive developments in Ukraine's CPI occurred as a result of the authorities' response to the need to implement recommendations within the framework of European integration and receive financial assistance from partners, and the reasons for the decrease in the indicator in 2024 by 1 point are also identified. This shows that point-by-point declarative updates are not enough; it is necessary to implement systemic changes in approaches to governing the country. The impact of digital transformation on corruption, which has become an internal economic danger for Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war, is substantiated. The main factors that cause the growth of corruption are identified: uncertainty, chaos, incomplete information, instability of economic development, unpredictability of global processes, the Russian-Ukrainian war, etc. Based on the analysis of the impact of these factors, the causes of threats to economic security from corruption were revealed.

The definition of de-shadowing of the economy is proposed as the creation of favorable conditions for economic activity, rather than the legalization of previously stolen funds. Directions and measures for combating corruption as a criminal component of the shadow economy are proposed.

Ключові слова: *корупція, економічна безпека, небезпеки, загрози, виклики цифрової трансформації, цифрова трансформація, тіньова економіка, детінізація економіки.*

Keywords: *corruption, economic security, danger, threats, digital transformation, shadow economy, de-shadowing of the economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Цифрова трансформація сьогодні стає найактуальнішою умовою існування будь якого явища та/або процесу в економічній діяльності, виступаючи в якості нового соціального порядку, з одного боку, а з іншого – метасоціальною невизначеністю. Усе більша автоматизованість діяльності господарюючих суб'єктів, що активно впроваджують штучний інтелект (ШІ), аналітику великих даних (Big Date), ERP-системи, автоматизовані CRM, Інтернет речей (IoT) тощо надає шанси для великих перспектив їхнього розвитку, якісних змін у соціально-економічному розвитку країн. Водночас в Україні, де такі рушії позитивних змін ще не набули інституційного забезпечення, а саме – немає усталених і адаптованих «правил гри», за якими можна було б чітко розуміти, що є корисним, а що може бути використано в якості інструменту для корупції як економічної загрози суспільству, може бути використано в якості небезпек для соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що цифрова трансформація здійснюється в умовах невизначеності. Як ми у своїх наукових дослідженнях зазначали, найкращою умовою для процвітання корупції якраз і є нестабільність розвитку, нефаховий менеджмент на всіх рівнях, невизначеність і хаос як на мікро-, так і на макрорівнях, різні геополітичні фактори, що дестабілізують сталий розвиток. Усе це разом і створює політичні, соціальні та економічні небезпеки для розвитку суспільства в цілому. Тому обрана тема є актуальною, у постановці проблеми є слабодослідженою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методична база цієї статті актуалізована перш за все новими й цікавими визначеннями понять, які використовуються в цій статті.

Як зазначає Галушка З.І. у статті (Галушка З.І., 2023) «невизначеність означає ймовірність раптових подій, неможливість зрозуміти та передбачити майбутній розвиток на основі узагальнення тенденцій попереднього

розвитку» [1, с. 27]. Підтримуємо такий підхід до визначення поняття «невизначеність» й застосовуємо його змістовне навантаження у статті.

З праці Насіма Талеба «Антикрихкість» (Талеб Н., 2012) використовуємо поняття «антикрихкість - здатності отримувати користь від хаосу, випадковості та невизначеності, а не лише виживати чи бути стійким у цих умовах» [2]. Тобто антикрихкість – це можливості, це використання в повній мірі набутих знань, вмій і навичок, а також створення, розвиток чогось нового, чого раніше не було потреби ні створювати, ні використовувати. Крім того це адаптація до нових реалій. У контексті нашого часу, тобто умов війни росії проти України, це адаптація до тривоги, бомбардувань, а отже до недоспаних ночей, недоотриманого здоров'я, моральних позитивів й врешті самого нормального процесу життя, але й створювати нові можливості для навчання, викладання, будь якої праці, нових технологій, цифровізації економіки тощо.

Цифрова трансформація – це можливості, які як надихають у боротьбі з корупцією, так і створюють потенційні умови для корупції.

Останні дослідження й публікації в матеріалах міжнародної конференції (2024) [3]: Омеляненко В. досліджує антикорупційні інновації в енергетичній та видобувній галузях; Баранюк А. розглядає вплив антикорупційної політики на довіру в суспільстві; Шевченко Д. досліджує корупцію як чинник нестабільності під час війни; Малецький Є. досліджує інтернет-голосування як запобігання корупції; Писаренко Н., який розглядає інтеграцію технології «блокчейн» у політичний маркетинг як спосіб протидії корупції. Колектив авторів Мельник Т., Омеляненко В., Олійник А., Серова Л., Гуляєва Л. та ін. (2023) з якими ми погоджуємось, вважають, що «автоматизація державного управління зменшує шанси державних службовців використовувати дискреційні повноваження для неправомірного розподілу державних ресурсів. Водночас технології також можуть використовуватися корупціонерами, як показало зростання кіберзлочинності та кібершахрайства» [4, с. 117], тобто цифрова трансформація створює умови

подвійного використання її інструментів. Самодай В.П., Ковтун Г.І. у своїй статті (2024) характеризують негативні наслідки корупції для соціуму, окреслюють головні вектори вдосконалення системи протидії корупції в Україні [5],

Воробйов В.М., Бутрій А.Л. (2024) [6] розглядають процеси впровадження ШІ; Махмудова А.О. (2025) [7] приділяє увагу використанню ШІ та Big Data у міжнародній економіці, акцентуючи увагу на формування конкурентних переваг. Правові аспекти цифрової трансформації висвітлено у Законах України: № 1667-IX від 2021 року та № 4113-IX від 2024 року, що регламентують правовий режим «Дія Сіті» [8]. У роботах Луценка В.Р. та Пікулі Т.О. (2024) досліджено правове забезпечення цифрової економіки в Україні [9]. Череп А.В, Воронкова В.Г., Череп О.Г. (2025) у статті досліджують цифрову економіку як нову парадигму, як ключовий драйвер сталого розвитку [10]. Shoshana Z. (2019) зосереджує увагу на ризиках «капіталізму стеження», а також у необхідності захисту права власності та прав громадян у цифровому середовищі [11]. Економічна безпека розглядається у працях [12 21] як необхідна умова для соціально-економічного розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування особливостей прояву корупції як загрози для економічної безпеки в умовах цифрової трансформації, а також запропонувати напрями антикорупційної політики з використанням інформаційно-комунікаційних інструментів для забезпечення економічної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корупція є складовою тіньової економіки, а не окремим явищем, не є причиною тіньової економіки як іноді ми читаємо в працях науковців-дослідників корупції. Корупція є частиною тіньової економіки. Тому спочатку ми розглянемо таке комплексне, системне явище як тіньова економіка. На нашу думку, «тіньова економіка, складна та багатогранна. Тому й визначень цьому явищу дано

дуже багато. Це говорить про те, що проблема недостатньо досліджена, немає стійкого понятійного апарату, що безумовно відбивається в різниці авторських підходів до теоретичних і практичних розв'язань проблеми, а також методології та методиці досліджень» [12, с. 39-40], «під тіньовою економікою слід розуміти складне соціально-економічне явище, представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з приводу отримання прибутку за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків» [12, 13, с. 15]. Таку тіньову економіку можна назвати ще «позаподатковою». Підґрунтям такого визначення тіньової економіки є економічний підхід.

У своїх дослідженнях дотримуємось такої структури тіньової економіки [12, 13, с. 15], що включає в себе три складові: неформальну економіку, приховану економіку та кримінальну, остання й включає в себе таке поняття як корупція. О корупцію у вузькому та широкому розумінні. «Корупція в широкому розумінні – це складне соціально-економічне (скоріше асоціальне) явище, що виникає в процесі реалізації тіньових економічних відносин між посадовими особами та іншими суб'єктами з метою задоволення особистих інтересів через комерціалізацію суспільних благ і цінностей. Корупція у вузькому розумінні – це комерціалізація посадовими особами їх функціональних обов'язків» [12, с. 188]. Корупція є кримінальним злочином, тому слід правовими методами визначати ступінь відповідальності та покарання за неї. Разом з тим корупція має економічне підґрунтя, оскільки метою має отримання вигоди (економічної, політичної, соціальної тощо).

Наведемо типологізацію корупційних відносин для виявлення видів корупції (табл.1).

Таблиця 1. Типологізація корупційних відносин

Класифікаційні ознаки	Корупційні відносини
За об'єктами хабарництва	Грошові хабарі; Хабарі в натуральному вимірі; Хабарі послугами (наприклад, патронат)
За ініціаторами корупційних дій	«Прохання» (вимагання) хабара за ініціативою посадової особи (активний хабарник); Підкуп за ініціативи «прохача» (пасивний хабарник)
За суб'єктами надавання хабарів	Індивідуальний хабар (з боку фізичної особи); Підприємницький хабар (з боку легального підприємства); Кримінальний підкуп (з боку кримінальних суб'єктів господарювання, наприклад, з боку нелегальних торговців зброєю)
За метою корупції	«Пришвидшувальна» (за пришвидшення процесу виконання службових обов'язків); «Гальмуюча» (за порушення корупціонером службових обов'язків); «За лояльне ставлення» до хабародавця
За рівнем поширення корупційних відносин	Міжнародна корупція (службовці міжнародних чи наднаціональних організацій; у сфері світогосподарських зв'язків); Корупція у верхніх ешелонах влади (серед чиновників вищого рівня та політиків); Низова корупція (у нижчому та середньому ешелонах влади)
За рівнем централізації	Мережева (децентралізована) корупція (кожен хабародавець діє відповідно до власної ініціативи); Централізована «знизу–вгору» (хабарі регулярно акумулюються чиновниками нижчого рівня і поділяються між ними та чиновниками вищого рівня)
За видами корупції	Економічна корупція; Комерційна (менеджери підприємств); Політична (політичні діячі); Ділова корупція (взаємодія влади і бізнесу); Побутова корупція (у побутовому житті громадян)
За рівнем регулярності корупційних зв'язків	Епізодична; Систематична (інституційна); Клептократія (корупція як невід'ємний компонент відносин у владі)

Джерело: сформовано на основі [14, с. 47-48]

Виходячи з типологізації корупції (табл.1) можна констатувати, що таких корупційних відносин можна ще додавати з урахуванням динамічного розвитку невизначеності. Корупція як інститут тіньової економіки існує в усіх країнах світу, основними причинами її існування є заборони та обмеження.

Як зазначає автор Олексіук Т. дослідження ACRECREVIEW (2024) «загалом на момент початку повномасштабної збройної агресії рф Україна

посідала лідерські позиції в Європі щодо якості законодавства про доступ до інформації і в забезпеченні прозорості та підзвітності державних органів через інструменти доступу до публічної інформації» [15].

Рис. 1. Показники CPI України 2013-2023 рр.

Джерело: фото зі звіту антикорупційної організації Трансперенсі інтернейшнл Україна (2023) [16].

Україна до повномасштабного вторгнення РФ знаходилась на стадії покращення правового забезпечення, а отже й рівень корупції (ІСК – індекс сприйняття корупції, CPI – Corruption Perceptions Index) позитивно зростав за останні 10 років (2013-2023 рр. (рис. 1). Це покращення пояснюється поступовим втіленням антикорупційних реформ в Україні, втіленням технологічних інновацій, зокрема, розвитком національних цифрових платформ таких як «Дія», що дає автоматизація економічних та інших процесів, певною прозорістю через програму «Прозоро», прийняття законодавства про кібербезпеку, GDPR-подібні норми, цифрова трансформація уряду створила безпечне середовище для спілкування, підвищило довіру до уряду «Згідно зі звітом Freedom House на покращення сприйняття корупції в Україні вплинуло відновлення публічного е-декларування, порушення справи щодо ексголови Верховного Суду

Всеволода Князева, викриття та правова оцінка зловживань в оборонних закупівлях, відкладення запуску реєстру олігархів після претензій Венеційської комісії. Водночас в дослідженні як негативні тенденції згадуються загрози щодо ефективної реалізації ДАП через саботаж деяких корумпованих держорганів. тощо» [17].

Натомість у 2024 р. показник СРІ в Україні зменшився на 1 бал й становив – 35 балів. Виходить, що сприйняття населенням і бізнесом корупції в Україні як другої проблеми після війни, в країні значно зростає, але офіційні показники СРІ в Україні падають лише на 1 бал. І це підтверджує проведене НАЗК соціологічне опитування (рис. 2) щодо підвищення такого показника як «дуже серйозного сприйняття» корупції різних видів, де на першому – політична корупція. Для того, що є певні розбіжності в показниках СРІ в Україні, здійснені міжнародними експертами та соціологічне опитування для НАЗК, можливі такі причини: не всі корупційні діяння включені до досліджуваного (2024 р.) періоду міжнародними експертами, вони можуть бути відображені у наступний період; у рейтингу можуть бути враховані позитивні зміни в антикорупційній політиці в державному секторі, які можуть компенсувати негативний вплив вже відомих корупційних відносин на загальний показник; деякі види корупції, такі як відмивання грошей і міжнародне хабарництво, не оцінюються міжнародними експертами при підготовці СРІ [18].

Як зазначив Боровик А., виконавчий директор IT Ukraine «мінус один бал — це все ще зміна в межах похибки, проте і такий результат має дуже важливе значення. Показник України в СРІ–2024 має стати сигналом для влади про те, що в країні активізувалися негативні тренди на шляху до зниження рівня корупції, які надалі помітно впливають на сприйняття країни. І для подолання цих перешкод недостатньо точкових декларативних оновлень — необхідно впровадити системні зміни в підходах до управління країною. Якщо цього не зробити, далі може бути гірше» [18]. Слід нагадати, що показник СРІ розраховується з 2013 р. у 100 бальному вимірюванні, де 0

балів – найгірший показник, тобто найвищий рівень корупції, натомість 100 балів означає відсутність корупції в країні. Тому зниження рівня корупції в СРІ України навіть на 1 бал означає не зменшення, а навпаки – збільшення її в країні, що зрештою погіршує сприйняття країни на міжнародному рівні, а отже сприймається як загроза економічній безпеці.

Рис. 2. Показник СРІ України та країн-кандидаток в ЄС у 2024 р.

Джерело: фото з «Індекс сприйняття корупції – 2024» [17]

Варто зазначити, що більшість позитивних зрушень в СРІ України з 2023-2024 рр. відбулось внаслідок реакції влади на необхідність виконувати рекомендації в рамках євроінтеграції та отримання фінансової допомоги від партнерів, а негативних – внаслідок внутрішніх процесів і реакцій на корупційні дії [17].

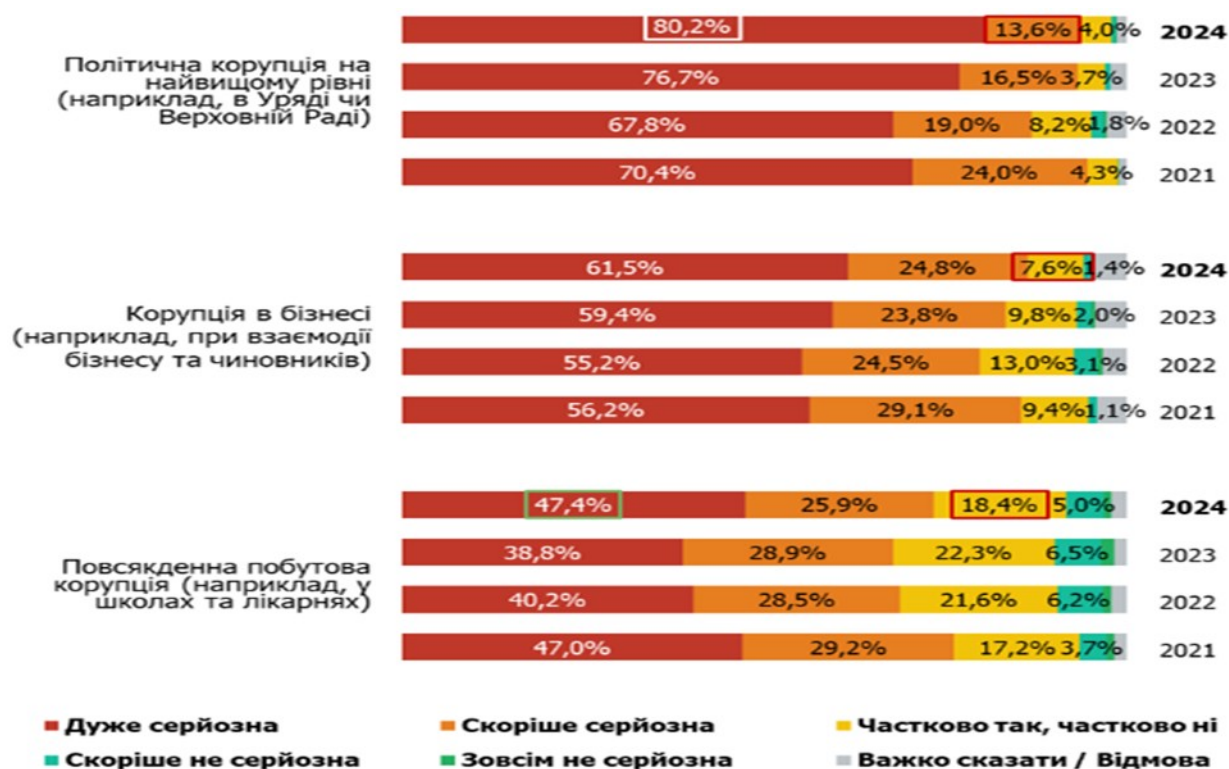
Як видно з рис. 2 більшість країн-кандидаток вступу до ЄС погіршили свій СРІ у 2024 р. або залишились з тим же показником, що й в попередньому році. Це говорить про те, що ці країни підійшли формально до виконання антикорупційних реформ крім Албанії, яка підвищила свій СРІ аж на 5 балів порівняно з 2023 р.

Компанією Info Sapiens на замовлення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) було проведене загальнонаціональне соціологічне опитування «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність» [19].

В опитуванні приймають участь такі дві групи респондентів як населення та бізнес. Опитування НАЗК проводяться щорічно, починаючи з 2021 р. Із узагальнених даних дослідження НАЗК виділяє три найголовніші проблеми в країні: 1) російська агресія; 2) корупція; 3) проблема високої вартості життя та низькі доходи й зазначає. Корупція вже другий рік поспіль займає друге місце. Цікавим на нашу думку, видається те, що серед опитуваних, населення (79%) надає більше голосів, ніж бізнес (76%) щодо корупції «як серйозній проблемі держави» [19].

Як бачимо з результатів дослідження НАЗК (рис.3), на перший план в Україні виходить політична корупція (див. табл.1).

У монографії (2024) [20, с. 81] зазначалось «одним з найнебезпечніших викликів для України, починаючи з 2014 р. стала спочатку гібридна, а вже з 24 лютого 2022 р. повномасштабна війна рф з Україною. Перед тим економіка України вже була ослаблена пандемією COVID-19». Виходячи з цього «часто невизначеність у прийнятті управлінських рішень, пов'язана з неточністю вимірювань показників, ймовірнісним характером інформації, помилками у розрахунках, що виникають при агрегуванні та нормуванні показників» [1, с. 28] створюють умови для зростання корупції, яка своєю чергою становить загрозу для економічної безпеки. Виходимо з того, що «економічна безпека – стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, держави» [12, с. 238]. Візьмемо до уваги визначення таких понять як «загроза - потенційна подія, дія або обставина, яка може завдати шкоди, збитків у певній

Рис. 3. Результати опитування населення й бізнесу щодо сприйняття корупції за видами в Україні в 2024 р.

Джерело: фото з матеріалів «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність [19]

сфері; й *ризик* - як поєднання ймовірності та потенційного впливу загрози» з експертно-аналітичної доповіді НІСД [21, с. 4]. Тобто поява загрози – це потенційна можливість економічних втрат суб’єктом господарювання, економічна природа загрози має потенційний характер. Тому усвідомлення суб’єктом господарювання ймовірності економічної загрози дає йому можливість її уникати, використовуючи свою антикрихіть.

В Умовах війни у 2022–2025 роках для України виникають нові виклики та загрози. Відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженою Указом Президента України від 11.08.2021р. №347/2021, експерти з НІСД України визначили такі загрози [21]:

- посилення економічної невизначеності внаслідок ескалації агресії з боку рф;
- загрози для цілісності економічного простору;

- погіршення умов роботи національних підприємств внаслідок посилення загроз зупинки та/або фізичного знищення підприємств, руйнування інфраструктури;
- порушення логістичних ланцюжків;
- прискорення темпів інфляції та зростання цін виробників;
- розбалансування фінансової системи;
- посилення кіберзагроз для економіки тощо

На думку експертів НІСД України «наявність високоїмовірних загроз в умовах російсько-української війни означає, що органам державної влади та іншим суб'єктам забезпечення економічної безпеки буде потрібно модернізувати стратегії поведінки, переосмислювати плани та пріоритети дій, орієнтуючись на зміцнення економічної безпеки держави. Проте на практиці культура забезпечення економічної політики, орієнтована на забезпечення економічної безпеки, в Україні лише почала формуватися. Перехід щодо імплементації імперативів економічної безпеки до повсякденної політики економічного розвитку потребуватиме повноцінного врахування викликів і загроз у практиці нормотворення та вироблення відповідної політики» [21].

Серед ризиків цифровізації економіки як зазначають ЧерепВоронкова, Череп є «...посилення цифрової нерівності, загрози кібербезпеки та потенційна концентрація ринкової влади у руках технологічних гігантів» [10].

На думку Динника І.П. (2025) в умовах цифровізації «існують наступні виклики: не всі громадяни мають рівний доступ до цифрових послуг (особливо мешканці населених пунктів з обмеженим доступом до інтернету, людей похилого віку чи осіб, що не володіють достатніми цифровими навичками), забезпечення не лише можливості для громадян висловлювати думку, а й ефективної обробки та врахування цього зворотного зв'язку органами влади залишається викликом (тут важливо аби цифрові канали не перетворилися на «чорні скриньки», а дійсно впливали); в умовах війни надійний захист платформ і персональних даних громадян є критично важливим, тож на фоні

цього існує ризик кібератак та маніпуляцій, що підриває довіру до офіційних джерел інформації та платформ участі; відповідно швидкий розвиток цифрових інструментів постійно вимагає адаптації законодавства, аби забезпечити легітимність, прозорість та безпеку для нових форматів; цифрові канали хоч і є потужним інструментом комунікації, також можуть бути й мішенню для поширення фейків, а в свою чергу особи, які не володіють достатніми навичками протидії неправдивій інформації можуть не перевіряючи інформацію вірити і відповідно не вірити діяльності влади» [22].

Напрями подолання/обмеження політичної корупції з використанням інформаційно-комунікаційних інструментів:

- прозорість у прийнятті урядових рішень органами публічної влади та чиновниками щодо господарюючих суб'єктів за рахунок інноваційних технологій;

- здійснення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади та чиновників через цифровізацію комунікацій;

- завдяки цифровій трансформації спрощення надання адміністративних послуг до мінімуму для населення та бізнесу;

- забезпечення чесності та відкритості процесу партнерства бізнесу й держави «ВзаємоДія», «E-DEM», «DREAM» та ін.;

- антикорупційне виховання молоді через онлайн-платформи;

- портали відкритих даних - data.gov.ua, E-data, OpenBudget, Spending, Proifi, Prozorro та ін.;

- масштабування е-декларування;

- міжнародна співпраця з проведення спільних антикорупційних освітніх заходів і обмін досвідом тощо.

Це ключові напрями, які необхідно й надалі впроваджувати, а для цього потрібні відповідні інноваційні цифрові технології.

У 2024 році Україна стала першою в рейтингу електронної участі (за даними дослідження ООН «Огляд електронного урядування ООН – Прискорення цифрової трансформації заради сталого розвитку» [24-25].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в статті зроблений акцент лише на політичній корупції, але ж зрозуміло, що будь який вид корупції (табл. 1) тягне за собою інші загрози та виклики в умовах цифрової трансформації, тому ще є багато можливостей для подальших розвідок у даному напрямі.

Корупція це об'єктивне явище, що існує в кожній країні, є частиною тіньової економіки. Головні причини її існування – є заборони та обмеження як на макрорівні (мораль, загальноцивілізаційні цінності, закони), так і на мікрорівні (корпоративна етика тощо). Особливістю проявів корупції в Україні є те, що вона існує крім іншого всередині «правил гри» в якості «білих плям» в законодавстві.

Кожна людина для себе приймає рішення щодо порушення заборон і обмежень, за що мають бути адміністративні (побутова корупція) та/або кримінальні покарання в залежності від нанесених збитків матеріальних і моральних, навіть до засудження й позбавлення всього майна, що належить не лише корупціонеру, а й всій його родині. Обов'язкове кримінальне покарання має бути за створення загроз економічній безпеці, що стане не лише каральним актом, а й стримуючим чинником для потенційних корупціонерів.

Відтак слід проводити детінізацію економіки в Україні метою якої має бути не легалізація раніше вкраденого майна та/або грошей, а створення в країні таких «правил гри», які було б не вигідно порушувати, тим самим можна мінімізувати корупційні діяння.

Крім того запровадження електронного контролю зменшить людський фактор у перевірках, а гідні умови праці завдяки цифровій трансформації зменшать мотивацію до отримання хабарів. Гарячі лінії для викривачів корупції та безпека й висока матеріальна винагорода для них, незалежні спостерігачі включно з міжнародними представниками та прозорість завдяки автоматизації та цифровізації комунікацій і процедур між владними структурами і бізнесом та населенням забезпечать громадський контроль, а

навчання суспільства антикорупційним методам і заходам й персоналу владних структур і бізнесових організацій на основі етичних стандартів, перевірка на добросовісність владних структур, чиновників, бізнесу й населення сформують антикорупційну культуру. Обмін інформацією та досвідом завдяки цифровізації між країнами допоможе боротися з корупцією як загрозою економічній безпеці.

Відтак подальший розвиток цифрової трансформації потребує інституційного забезпечення в умовах невизначеності, щоб не було можливості подвійного її використання, яке створювало б умови для подальшого розвитку корупційних дій, що спонукало б нові виклики та загрози для економічної безпеки в Україні.

Література

1. Галушка З.І. Невизначеність як економічна категорія та як середовище функціонування бізнесу. (2023) *ECONOMICS: time realities* № 1(65) DOI: 10.15276/ETR.01.2023.3 DOI: 10.5281/zenodo.7834244
2. Талеб Насім. Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті (2018). Пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Наш формат, 408 с.
3. Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України. Матеріали конференції. Київ, 25 жовтня 2024 р. тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. / відп. ред. Т. М. Мельник. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 191 с. DOI: 10.31617/k.knute.2024-10-25
4. Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України: навчальний посібник. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. 270 с. URL: <https://sylla-krayini.com.ua/upload/0833255001729501618.pdf>
5. Самодай В.П., Ковтун Г.І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. (2023) *Економіка та суспільство*. № 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>

6. Воробйов, В.М. & Бутрій, А.Л. (2024) Теоретико-методологічні засади впровадження штучного інтелекту в контексті інноваційного розвитку територіальних громад. Статистика України, 4, 85-90.

7. Махмудова А.О. (2025) Використання big data та штучного інтелекту для розвитку і управління міжнародним бізнесом. Актуальні питання економічних наук, 47, 45-50.

8. Податковий режим Дія Сіті (2025). URL: <https://kpmg.com/ua/en/home/services/tax/tax-advisory/business-tax/diya-citi.html#:~:text=Since%202022%2C%20Ukraine%20has%20implemented,Ukraine%E2%80%9D%20of%2014%20December%202021>

9. Луценко, В.Р. & Пікуля, Т.О. (2024) Правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право», 81 (1), 61-69.

10. Череп А.В, Воронкова В.Г., Череп О.Г. Цифровізація економіки як нова парадигма сталого розвитку. Економіка та суспільство (2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-75>

11. Shoshana Z. The Age of Surveillance Capitalism. NY: PublicAffairs. 2019. 704 p.

12. Детінізація підприємницької діяльності: навч. посіб. / за ред. д.е.н., проф. І.І. Мазур К.: Компринт, 2025, 350 с. ISBN 978-966-999-555-1

13. Мазур І.І., Шишак А.О. Соціально-економічна природа тіньової економіки. (2017) Вісник КНУ імені Тараса Шевченка «Економіка» № 1 (190), ВПЦ «Київський університет». С. 13-20. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/03/190-13-20.pdf>

14. Мазур І.І., Халковський О. М. (2017) Антикорупційна політика в системі детінізації економіки України: сутність, проблеми, перспективи монографія : / І.І. Мазур, О.М. Халковський. К. 246 с.

15. Олексіюк Т. Вплив громадянського суспільства України на доступ до інформації під час війн. ACRECREVIEW #1, 02/2024 URL: <https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/AR01-7.pdf>

16. Звіт антикорупційної організації Трансперенсі інтернейшнл Україна (2023) URL: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/>
17. Індекс сприйняття корупції – 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024/>
18. Антикорупція на паузі. Індекс сприйняття корупції 2024. URL: <https://spi.ti-ukraine.org/#/>
19. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/07/17/0717b197d9dbfd35baa6d2e939ca43a2e47460785552328ee7bd5e2fdebb05e11548549.pdf>,
20. Економіка та управління розвитком підприємств: теорія, методологія, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП “Аструя”, 2024. 103 с. С. 81-86) URL: <https://www.economics.in.ua/2024/03/2024-03.html>
21. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану (2023). Експертно-аналітична доповідь. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/v-nisd-vidbulas-panelna-dyskusiya-na-temu-aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy>
22. Динник І.П. Цифрова взаємодія влади та громадськості: нові формати комунікації та участі (2025) Інвестиції: практика та досвід. No 16/2025. С. 315 DOI: 10.32702/2306-6814.2025.16.312I
23. Український GovTech у топі світових рейтингів. Dig it al State UA. 2025. URL: <https://digitalstate.gov.ua/uk/news/govtech/ukrayinskyu-govtech-u-topi-svitovykh-reytnyhiv>.
24. E- Government Survey 2024. New York : Department of Economic and Social Affairs United Nations, 2024. 205 p. URL: [https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-09/\(Web%20version\)%20E-Government%20Survey%-202024%201392024.pdf](https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-09/(Web%20version)%20E-Government%20Survey%-202024%201392024.pdf)

References

1. Halushka, Z.I. (2023), "Uncertainty as an economic category and as an environment for business operations", *ECONOMICS: time realities*, vol. 1(65). DOI: 10.15276/ETR.01.2023.3 DOI: 10.5281/zenodo.7834244
2. Taleb, Nasim (2018), *Antykrykhkist'. Pro (ne)vrazlyve u real'nomu zhytti [Antifragility. About (in)vulnerability in real life]*, Nash format, Kyiv, Ukraine.
3. Mel'nyk, T. M. (2024), *Antykoruptsijna polityka YeS: kliuchovi elementy, oriiantatsiia na stalyj rozvytok, uroky dlia Ukrainy [EU anti-corruption policy: key elements, orientation towards sustainable development, lessons for Ukraine]*, *Derzh. torh.-ekon. un-t*, Kyiv, Ukraine. DOI: 10.31617/k.knute.2024-10-25
4. Instytut stratehij innovatsijnoho rozvytku i transferu znan' (2023), *Antykoruptsijna polityka YeS: kliuchovi elementy, oriiantatsiia na stalyj rozvytok, uroky dlia Ukrainy [EU anti-corruption policy: key elements, orientation towards sustainable development, lessons for Ukraine]*, Instytut stratehij innovatsijnoho rozvytku i transferu znan', Sumy, Ukraine, available at: <https://sylakrayini.com.ua/upload/0833255001729501618.pdf> (Accessed 05 Oct 2025).
5. Samodaj, V.P. and Kovtun, H.I. (2023), "Corruption: threats and consequences for society", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>
6. Vorobjov, V.M. & Butrij, A.L. (2024), "Theoretical and methodological principles of implementing artificial intelligence in the context of innovative development of territorial communities", *Statystyka Ukrainy*, vol. 4, pp. 85-90.
7. Makhmudova, A.O. (2025), "The use of big data and artificial intelligence for the development and management of international business", *Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 47, pp. 45-50.
8. KPMG (2025), "Diia City tax regime", available at: <https://kpmg.com/ua/en/home/services/tax/tax-advisory/business-tax/diya-citi.html#:~:text=Since%202022%2C%20Ukraine%20has%20implemented,Ukraine%E2%80%9D%20of%2014%20December%202021> (Accessed 05 Oct 2025).

9. Lutsenko, V.R. and Pikulia, T.O. (2024), “Legal provision of digital transformation in Ukraine”, *Naukovyj visnyk UzhNU Seriia «Pravo»*, vol. 81, no. 1, pp. 61-67.

10. Cherep, A.V. Voronkova, V.H. and Cherep O.H. (2025), “Digitalization of the economy as a new paradigm of sustainable development and competitiveness”, *Ekonomika ta suspil'stvo* DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-75>

11. Shoshana, Z. (2019), *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, PublicAffairs, New York, USA.

12. Mazur, I.I. (2025), *Detinizatsiia pidpriemnyts'koi diial'nosti* [Detinization of entrepreneurial activity], Komprynt, Kyiv, Ukraine.

13. Mazur, I.I. and Shyshak, A.O. (2017), “The socio-economic nature of the shadow economy”, *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka «Ekonomika»*, vol. 1 (190), pp. 13-20, available at: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/03/190-13-20.pdf> (Accessed 05 Oct 2025).

14. Mazur, I.I. and Khalkovs'kyj, O. M. (2017), *Antykoruptsijna polityka v systemi detinizatsii ekonomiky Ukrainy: sutnist', problemy, perspektyvy* [Anti-corruption policy in the system of de-shadowing the economy of Ukraine: essence, problems, prospects], Kyiv, Ukraine.

15. Oleksiiukm, T. (2024), “The influence of civil society in Ukraine on access to information during wars”, *ACRECREVIEW*, vol. 1, available at: <https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/AR01-7.pdf> (Accessed 05 Oct 2025).

16. National Agency on Corruption Prevention (2023), “Report of the anti-corruption organization Transparency International Ukraine”, available at: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/> (Accessed 05 Oct 2025).

17. Transparency International (2024), “Corruption Perception Index”, available at: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024/> (Accessed 05 Oct 2025).

18. Transparency International (2024), “Anti-corruption on pause. Corruption Perceptions Index – 2024”, available at: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/> (Accessed 05 Oct 2025).

19. National Agency on Corruption Prevention (2025), “Corruption in Ukraine 2024: Understanding, Perception, Prevalence”, available at: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/07/17/0717bf197d9dbfd35baa6d2e939ca43a2e47460785552328ee7bd5e2fdebb05e11548549.pdf> (Accessed 05 Oct 2025).

20. Center for Financial-Economic Research (2024), *Ekonomika ta upravlinnia rozvytkom pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economics and Enterprise Development Management: Theory, Methodology, Practice], PP “Astraia”, Poltava, Ukraine, pp. 81-86, available at: <https://www.economics.in.ua/2024/03/2024-03.html> (Accessed 05 Oct 2025).

21. NISS (2024), “Actual challenges and threats to the economic security of Ukraine in the conditions of martial law”, available at: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/v-nisd-vidbulas-panelna-dyskusiya-na-temu-aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy> (Accessed 05 Oct 2025).

22. Dynnyk, I.P. (2025), “Digital interaction between the government and the public: new formats of communication and participation”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 312-316. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.16.312I

23. Digital State UA (2025), "Ukrainian GovTech in the Top of World Rankings", available at: <https://digital-state.gov.ua/uk/news/govtech/ukrayinsky-govtech-u-topi-svitovykh-reytnyhiv> (Accessed 05 Oct 2025).

24. Department of Economic and Social Affairs United Nations (2025), “E-Government Survey 2024”, available at: [https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-09/\(Web%20version\)%20E-Government%20Survey%-202024%201392024.pdf](https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-09/(Web%20version)%20E-Government%20Survey%-202024%201392024.pdf) (Accessed 05 Oct 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025 р.